

**Відгук офіційного опонента на дисертацію
Бичая Руслана Романовича
«Державна міграційна політика в контексті забезпечення національної
безпеки України», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності 052 Політологія**

Актуальність теми дослідження. Державна міграційна політика в контексті забезпечення національної безпеки України відіграє важливу роль у сучасних умовах глобалізації та зміни геополітичних реалій. Ця політика спрямована на регулювання потоків міграції, забезпечення контролю за кордонами, інтеграцію іноземців у суспільство та врахування економічних та соціокультурних аспектів цього процесу. Національна безпека України вимагає уважного вивчення та розробки стратегічних підходів до міграційної політики, особливо з початком військового конфлікту російської федерації проти України в 2014 р та повномасштабного вторгнення в 2022 р. Це включає в себе розробку ефективних механізмів взаємодії з іншими країнами, контроль за нелегальною міграцією, захист прав та інтересів українських громадян за кордоном, а також сприяння інтеграції та адаптації мігрантів у внутрішньому суспільстві. Успішна реалізація державної міграційної політики сприяє зміцненню національної безпеки, забезпечує стабільність суспільства та сприяє економічному розвитку країни. При цьому важливо враховувати глобальні виклики та зміни у міжнародній арені, щоб адаптувати стратегії та заходи до нових реалій та потреб України.

Забезпечення національної безпеки через розумну та гнучку міграційну політику вимагає балансу між відкритістю до світу та забезпеченням безпеки власних громадян та суспільства. Дієвий механізм моніторингу, аналізу та відповіді на зміни в міграційних потоках дозволить Україні реагувати на виклики та забезпечувати національну безпеку країни. Міграційні явища, що виникають через потребу змінити місце проживання унаслідок внутрішнього збройного конфлікту, становлять найбільший виклик для сучасної міжнародної спільноти. Ця тема, яку обрав для наукового дослідження Руслан Романович Бичай, вважається перспективною, науково обґрунтованою та актуальною для сучасності та подальших наукових досліджень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертант чітко сформулював мету дослідження, що полягає у комплексному дослідженні теоретичних і практичних проблем державної міграційної політики на основі аналізу міжнародних нормативно-правових актів, національного законодавства та практики її впровадження в Україні у

контексті забезпечення національної безпеки у політологічному вимірі. Предметом дослідження автор визначив політологічний аналіз безпекового виміру державної міграційної політики України в умовах зовнішньої і внутрішньої міграції населення та появи в українському суспільстві категорії вимушених переселенців.

Відповідно до запропонованого об'єкту і предмету, поставлено основні дослідницькі завдання дисертації, подано їх об'єктивну мотивацію, а саме: визначити й систематизувати теоретико-методологічні підходи до розуміння національної безпеки в сучасній національній та зарубіжних науках; проаналізувати основні концептуальні підходи до осмислення механізмів реалізації державної міграційної політики як засобу забезпечення національної безпеки; дослідити розвиток понять “національна безпека” та “міграційна політика” як політико-правових категорій, розробити та запропонувати їх власне визначення як політичних інститутів; узагальнити проблеми нормативно-правового регулювання міграційних процесів в Україні у їх взаємозв'язку зі забезпеченням національної безпеки; дослідити особливості реалізації державної міграційної політики у контексті забезпечення національної безпеки України; окреслити стан і перспективи модернізації державної міграційної політики в умовах інтеграції України до ЄС; довести тезу про те, що ВПО є новим типом внутрішніх міграційних процесів у світі та в Україні; виявити проблеми і окреслити перспективи удосконалення забезпечення статусу ВПО; дослідити проблеми політичної соціалізації внутрішньо переміщених осіб у приймаючих територіальних громадах, роль політичних партій та інститутів громадянського суспільства в цьому процесі; сформулювати пропозиції щодо шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання та практики реалізації державної міграційної політики з урахуванням актуальних безпекових викликів.

Позитивно характеризує дисертаційну роботу також виконання наукової розвідки Бичая Руслана Романовича на кафедрі політичних інститутів та процесів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника у рамках держбюджетної теми Навчально-методичного і наукового центру політичних та євроінтеграційних досліджень “Європейська інтеграція: досвід країн ЦентральноСхідної Європи та механізми асоціації України” (номер державної реєстрації 0109U001413).

Структура дисертаційної роботи детально розроблена і має логічне підґрунтування, охоплюючи весь комплекс основних та найбільш актуальних аспектів державної міграційної політики з урахуванням забезпечення національної безпеки України. Робота отримала позитивні відгуки завдяки ретельному аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури з даної теми та

виокремленню проблематичних тематичних напрямів у науковому вивченні цієї області. Теоретична база, що використовується в роботі, є повною та відображає предмет дослідження у всій його різноманітності. Застосування методів та методологічних підходів (інтегроване застосування універсальних (загальнологічних) методів дослідження: аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, індукції, дедукції для формування теоретико-методологічних засад дослідження державної міграційної політики; історико-правовий; контент-аналіз та івент-аналіз; SWOT-аналіз; компаративний (порівняння); біхевіористський; статистичний (демографічні дані, статистика міграційних потоків, соціологічні дослідження, моніторинг міграційних процесів); case-study, крос-національні порівняння, крос-регіональні порівняння, статистичні і дескриптивні дослідження, крос-темпоральні порівняння) забезпечує належну обґрунтованість наукових положень дисертації, підвищуючи їх достовірність та оригінальність.

Головним здобутком роботи є те, що дослідження є самостійною науковою розвідкою, в якій на основі комплексного політологічного аналізу доведено, що ефективна державна міграційна політика спрямована на забезпечення національної безпеки України шляхом контролю за міграційними процесами та налагодженням нормативноправового забезпечення зовнішньої і внутрішньої міграції, механізмів інтеграції та адаптації ВПО, сприяє політичній і безпековій стабільності, розвитку економіки та зміцненню соціокультурної спрямованості суспільства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше у вітчизняній політичній науці здійснене комплексне дослідження державної міграційної політики у контексті забезпечення національної безпеки та європейської інтеграції України, сформульовано низку нових теоретичних висновків і узагальнень, а саме: систематизовано вироблені українськими та зарубіжними вченими підходи до державної міграційної політики у контексті національної безпеки; виокремлено поряд із правовою політичну складову в розробці та прийнятті нормативно-правових актів для регулювання міграційних процесів. Також удосконалено зміст основних термінів і понять, які використовуються в законодавстві про національну безпеку та з питань правового регулювання міграційних процесів; сформовані науковцями й політиками підходи щодо доцільності та засад модернізації державної міграційної політики в умовах європейської інтеграції України; політико-правовий вимір дослідження явища внутрішньо переміщених осіб в Україні, їх політичної соціалізації; набули подальшого розвитку: існуючі в політичній та суміжних соціогуманітарних науках уявлення про природу та чинники функціонування механізму міграційних процесів; трактування державної

міграційної політики як істотного чинника забезпечення національної безпеки; теоретичні уявлення про статус внутрішньо переміщених осіб, роль політичних партій й інститутів громадянського суспільства в політичній соціалізації внутрішньо переміщених осіб.

Значення дисертаційної роботи Бичая Руслана Романовича також полягає в тому, що одержані результати наукової роботи можуть бути використані як теоретико-методологічний фундамент та набір емпіричного інструментарію для різнобічного вивчення та аналізу міграційної політики як цілеспрямованої діяльності держави з регулювання міграційних процесів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні рекомендацій щодо вдосконалення ефективності реалізації міграційної політики, соціалізації вимушених мігрантів, а тому повинні зацікавити органи державної влади й органи місцевого самоврядування, суб'єктів політичного процесу, передусім політичні партії та інші громадські об'єднання. Основні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані органами влади, у науково-дослідній діяльності та навчально-методичному процесі. Окремі позиції роботи можуть бути використані при викладанні загальних та спеціальних політологічних дисциплін, можуть бути включені у навчальні курси з відповідних дисциплін; при написанні монографій та збірників статей з проблематики дослідження теорії та практики, механізму реалізації міграційної політики органами державної влади, забезпечення ними національної безпеки; при складанні навчально-методичних матеріалів, навчальних програм та посібників для студентів спеціальностей «Політологія», «Міжнародні відносини», «Державне управління», «Публічне управління» та іншими, що пов'язані з дослідженнями процесів дослідження державної міграційної політики у контексті забезпечення національної безпеки та європейської інтеграції України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 9 підрозділів, а також висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 274 сторінки, з них основний текст – 211 сторінок. Текст містить таблиці, рисунки, додатки. Список використаних джерел налічує 360 найменування та викладений на 44 сторінках. 5 додатків розміщені на 8 сторінках. Оформлення дисертації відповідає вимогам до такого виду робіт. Аналіз тексту дисертаційної роботи свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності. У роботі подано посилання на відповідні джерела при використанні ідей, розробок, тверджень і відомостей, а також надано достовірну інформацію про результати наукової роботи, використані методи дослідження і джерела інформації. Представлений рукопис дисертації у повній

мірі відображають зміст роботи, відповідають спеціальності 052 «Політологія».

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується 13 публікаціями, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України; 8 тез та наукових статей, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації здобувача.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. У цілому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи Бичая Руслана Романовича, слід зазначити деякі дискусійні положення та зауваження:

Змістові зауваження:

1. При наведенні статистичних даних обов'язковим є посилання на зазначені відомості. Наприклад, с.13-14 *«Моніторинговим центром внутрішнього переміщення в 2022 р. було зафіксовано найбільшу в історії кількість ВПО у світі – 71,1 млн осіб. Сьогодні Україна з кількістю приблизно 6 млн осіб вимушених переселенців посідає друге місце за кількістю ВПО у світі та перше місце – на Європейському континенті. 14 Зараз в українському суспільстві частка вимушених переселенців складає від 10% до 16% від загальної чисельності населення».*

2. При аналізі Р.1. варто було би більше звернути увагу на дослідження українських науковців, оскільки предметом дослідження зазначено політологічний аналіз безпекового виміру державної міграційної політики України.

3. Варто було би визначити хронологічні межі дослідження.

4. У Р.2. та Р.3. зустрічаються аналіз наукових публікацій, що варто було би зробити в Р.1. Наприклад, с.145 *«Узагальнення досвіду проведення міграційної політики наднаціональними інституціями ЄС у період нещодавньої міграційної кризи, з якою зіштовхнувся ЄС через різке збільшення потоків біженців став предметом дослідження й українських науковців. Так, О. М. Оснач вважає, що “дедалі більше дослідників та експертів вказують на те, що наднаціональні інституції ЄС часто не в змозі проводити адекватну кризовим реаліям часу міграційну політику, тим більше дотримуючись при цьому фундаментальних і системоутворюючих принципів євроінтеграції, передусім таких як солідарність і справедливий розподіл навантаження».* С. 145 *«Окреслити перспективи безпекової співпраці країн Вишеградської групи в мінливому геополітичному середовищі (особливо в контексті проблеми міграції та гібридні загрози) прагнуть прикарпатські дослідники В. Марчук і Н. Голуб'як. У статті “Security cooperation in the Visegrad group: new challenges*

and hybrid threat”». С.146 «З останніх наукових досліджень привертає увагу стаття О. М. Оснача, в якій аналізується формування та еволюція імміграційної політики Королівства Данія, її основні характеристики» й ін.

5. Позитивно на дослідження теми вплинуло би дослідження зворотної сторони регулювання міграційних потоків – переміщення до нашої держави з інших держав. Мається на увазі період до повномасштабного вторгнення рф в Україну в 2022 р., а також прогнозування цієї проблеми в майбутньому, після завершення війни: Україна повинна мати систему регулювання міграційних потоків, яка забезпечує можливість в'їзду для законних мігрантів, але при цьому уникати неконтрольованої масової міграції, яка може впливати на економіку, суспільство та безпеку країни.

6. У розділах дисертації зустрічається різне написання «росія», «російська федерація» (наприклад, на с. 169 – з великою літери в середині тексту, в інших місцях – з малої). Також потребує обґрунтування та пояснення використання досліджень російськомовних джерел (позиція в списку джерел 33, 38, 55, 83, 88, 258, 259, 264) та використання посібників, підручників, словників й ін. методичних матеріалів (позиція в списку джерел 99, 140, 141, 210, 229, 233, 243, 251, 265).

Технічного характеру:

1. З практики написання дисертацій розподіл текстового навантаження виглядає таким чином: 20% на р.1 (теоретичний) та орієнтовно однаково на Р.2 та Р.3. Відповідно такий поділ у роботі порушено: Р.1. – 65 сторінок (його варто було би значно скоротити), Р.2. – 64, Р.3. –57, а мало би бути у межах: Р.1. – 36-38 сторінок, відповідно Р.2. та Р.3. орієнтовно по 70-72 сторінок.

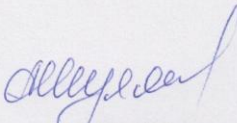
2. Таблиці що розміщені більші ніж на $\frac{3}{4}$ сторінки варто перенести у частину Додатки (наприклад с.53).

Уважаю, що вищезазначені зауваження суттєво не впливають на результат дослідження та проведена авторкою робота дає підстави зробити висновок, що дисертація виконана на високому рівні.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Бичая Руслана Романовича «Державна міграційна політика в контексті забезпечення національної безпеки України», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія, є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані і достовірні наукові результати. Отримані результати мають наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення. Дисертаційна робота Бичая Руслана Романовича відповідає спеціальності 052 «Політологія» і вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за відповідною спеціальністю.

**Доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних комунікацій
та політичного аналізу,
декан факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки**

А. М. Шуляк

